

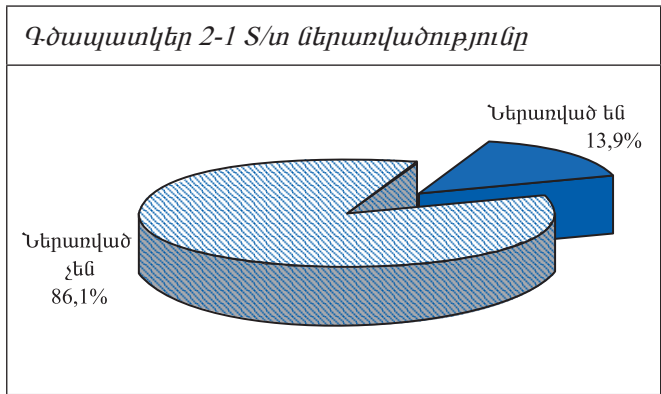
**Գ Լ ՈՒ Խ 2. ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ԷՄԻԳՐԱՑԻԱՅԻ
ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐԸ**

Այս գլխում նեկայացնում ենք 2002-2005 թթ. ժամանակահատվածում աշխատանքային միգրացիայի տեմպի գնահատականները, ինչպես նաև ուրվագծում աշխատանքային միգրացիայի քարտեզը՝ Հայաստանում միգրանտների բնակության վայրը և նրանց ուղևորության երկրները:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՄԻԳՐԱՑԻԱՅԻ ՏԵՄՊԸ 2002-2005 ԹԹ.

Ընդհանուր տվյալներ

Հարցման արդյունքների համաձայն, 2002-2005 թթ. աշխատանքային միգրացիայի գործընթացում ներգրավված է եղել 209 ընտանիք (կամ հարցման հիմնական ընտրանքի 13.9%-ը): Եթե տարածենք այս տվյալը ՀՀ 778,667 տնային տնտեսությունների վրա (95% վստահության մակարդակով և 1.7% հաշվարկված սահմանային սխալով), կարող ենք գնահատել այն տնային տնտեսությունների քանակը, որոնք քննարկվող ժամանակահատվածում մասնակցել են աշխատանքային միգրացիայի գործընթացին: Դրանց բացարձակ քիվը կազմում է 95,000-122,000 կամ ընդհանուր տնային տնտեսությունների 12.2-15.6%-ը:

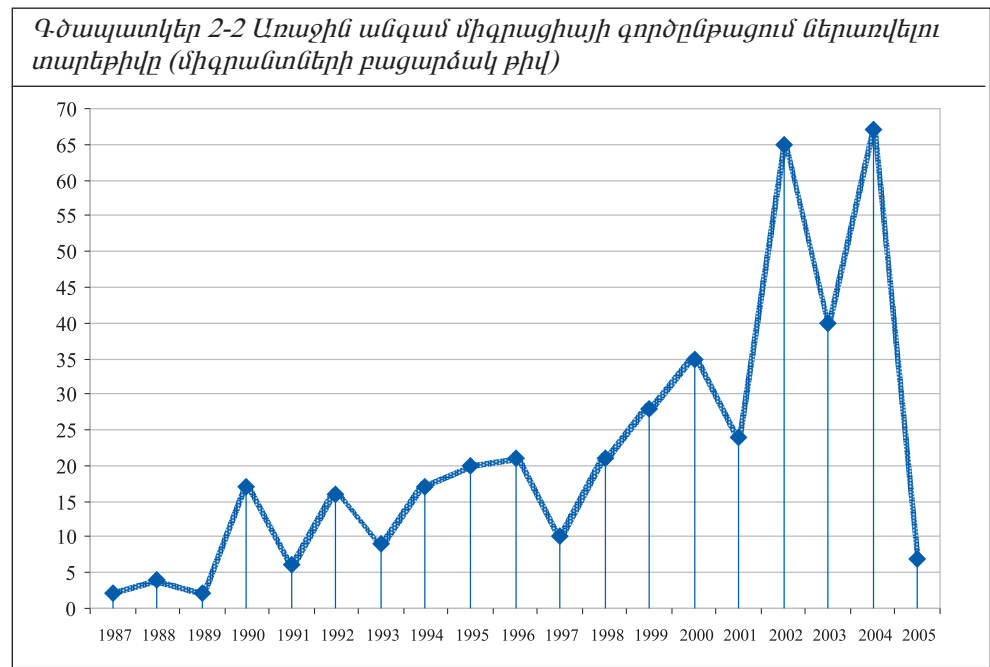
Եթե տարածենք այս տվյալը ՀՀ 778,667 տնային տնտեսությունների վրա (95% վստահության մակարդակով և 1.7% հաշվարկված սահմանային սխալով), կարող ենք գնահատել այն տնային տնտեսությունների քանակը, որոնք քննարկվող ժամանակահատվածում մասնակցել են աշխատանքային միգրացիայի գործընթացին: Դրանց բացարձակ քիվը կազմում է 95,000-122,000 կամ ընդհանուր տնային տնտեսությունների 12.2-15.6%-ը:

Դեպքերի ճնշող մեծամասնությունում (78%) ընտանիքի անդամներից միայն մեկն է մեկնել արտասահման աշխատելու: Ընտանիքների 15.4%-ը ունեցել է 2 աշխատանքային միգրանտ և միայն 6.6%-ն ուներ 3 կամ ավելի միգրանտ:

Ընդհանուր առմամբ հետազոտության տվյալներով, հարցված տնային տնտեսությունների 6833 անդամներից աշխատանքային միգրանտ էին 280-ը (4.1%): Սա թույլ է տալիս մոտարկել վերջին երեք տարիների ընթացքում Հայաստանից մեկնած աշխատանքային միգրանտների բացարձակ քիվը՝ 116,000 – 147,000 մարդ կամ ՀՀ մշտական բնակչության 3.6-4.6%-ը (հաշվարկված սահմանային սխալը կազմել է 0.5%): Այլ կերպ ասած, 2002-2005 թթ. աշխատանքային միգրացիայի գործընթացում ներգրավված էր Հայաստանի տնտեսապես ակտիվ բնակչության 7.3 - 9.2 %-ը:

Գիտարկվող ժամանակահատվածում՝ հարցված միգրանտների կեսը կատարել է մեկ աշխատանքային ուղևորություն, յուրաքանչյուր չորրորդ միգրանտը երկու ուղևորություն, իսկ մնացած 1/4-ը երեք և ավելի ուղևորություն: Ըստ հարցման արդյունքների, աշխատանքային միգրանտների 63.4%-ը (178 հոգի) արդեն վերադարձել է Հայաստան և միգրացիայի բացասական սալդոն հարցման պահին կազմում էր 102 մարդ:¹² Տարածելով այս տվյալները ընդհանուր բնակչության վրա, կարելի է ասել, որ անցած երեք տարիների ընթացքում Հայաստանից մեկնած միգրանտներից 73,500-93,000-ը պետք է 2005 թ. փետրվարի դրությամբ վերադարձած լինեին և 42,500-53,800-ը պետք է դեռ գտնվեին արտերկրում:

Հարցված միգրանտների մեծամասնությունն առաջին աշխատանքային ուղևորությունը կատարել է 2002 կամ 2004 թ.-ին: Գծապատկեր 2-2-ում պատկերված է աշխատանքային միգրացիայի գործընթաց նոր մասնակիցների ներառման դինամիկան:

Այնուամենայնիվ, մենք կցանկանայինք շեշտել, որ այս պատկերի հիման վրա աշխատանքային միգրացիայի տեմպի փոփոխման վերաբերյալ որևէ եզրակացություն անել չի կարելի: Այս վերապահումն արվում է այն պատճառով, որ մեր ընտրանքում չի ընդգրկվել տնային տնտեսությունների մի սովոր գանգված, որոնք նախկինում ներգրավված են եղել աշխատանքային միգրացիայում, իսկ հիմա մշտապես բնակվում են արտասահմանում:

¹² Նշենք նաև, որ ստացված պատասխանների համաձայն 2005թ.-ին Հայաստան կվերադառնա ևս 34 միգրանտ:

Ավելին, մեր հետազոտության արդյունքները թույլ են տալիս ենթադրել, որ աշխատանքային միգրացիայի տեսանկյունից իրականում նվազել է՝ համեմատած 2001-2002 թվականների հետ: ԱՎԾ-ի կողմից 2001 թ. փետրվարից մինչ 2002 թ. փետրվարը ընկած ժամանակահատվածում կատարված՝ ուղևորների հոսքի ընտրանքային ուսումնասիրությունը աշխատանքային միգրացիայի գծով արձանագրել էր 84,100 մեկնում, 45,200 վերադարձ և 38,900 միգրանտների բացասական սալո: Այս ցուցանիշները մոտավորապես 2 անգամ ավելի բարձր են, քան սույն հետազոտության արդյունքում սահմանված տարեկան միջինացված ցուցանիշները (առավելագույնը՝ 31,000 մեկնում, նվազագույնը՝ 14,000 վերադարձ և առավելագույնը՝ 17,000 բացասական սալո): Նույնիսկ հաշվի առնելով այն ռիսկը, որ հարցվողներից ոմանք կարող էին թաքցնել աշխատանքային միգրացիային իրենց մասնակցության փաստը, տարբերությունն այնքան մեծ է, որ այն անտեսել չի կարելի:

Մեր կարծիքով այս հանգամանքի հնարավոր բացատրություններից մեկն այն է, որ ԱՎԾ-ի կողմից անցկացված ուսումնասիրության մեջ կարող էին ներառված լինել նաև անհատ առևտրականները, որոնք հաճախակի կարճաժամկետ այցով մեկնում են արտերկիր՝ ապրանք ներմուծելու կամ արտահանելու նպատակով, մինչդեռ մեր հետազոտությունը միգրացիայի այս յուրահատուկ տիպին չի անդրադարձել:

ՀՀ մարզերի միգրացիոն ակտիվությունը

Միգրացիոն ակտիվության մարզային տարբերությունների մասին առաջին ներկայացուցչական տվյալները ներկայացրել է ԱՎԾ-ը 1999թ.-ին «Արտաքին միգրացիոն գործընթացների նկարագրությունը Հայաստանի Հանրապետությունում 1991-1998 թթ.» հրատարակման մեջ:

3600 տնային տնտեսությունների զանգվածային հարցման արդյունքում ամենաբարձր միգրացիոն ակտիվությունն արձանագրվել է Գեղարքունիքում, Կոտայքում, Շիրակում և Լոռիում, միջին միգրացիոն ակտիվությունը՝ Երևանում, Արագածոտնում, Սյունիքում, Վայոց Ձորում և Տավուշում, իսկ ամենացածր ակտիվությունը՝ Արարատում և Արմավիրում:¹³ Հետազոտության շրջանակներում սակայն միգրացիայի տիպերը չեն տարբերակվել և հետևաբար աշխատանքային միգրանտների բաշխումն ըստ մարզերի չի մասնավորեցվել: Այնուամենայնիվ, տրամաբանական էր ենթադրել, որ վերջինս այնքան էլ չպետք է տարբերվի միգրացիայի ընդհանուր վիճակագրությունից: Մենք հնարավորություն ունեցանք ստուգելու այս վարկածը՝ հիմնվելով սույն հետազոտության արդյունքների վրա:

¹³ *Արտաքին միգրացիոն գործընթացների նկարագրությունը ՀՀ-ում 1991-1998 թթ.*, Ազգային վիճակագրական ծառայություն, Երևան, 1999 (աղբյուրը՝ Ռ. Բզանյան, Ն. Շահնազարյան, «Աշխատանքային միգրացիան Հայաստանից. գրականության ակնարկ», Երևան, 2004)

Աղյուսակ 2-1 Աշխատանքային միգրացիան ՀՀ մարզերից

Մարզ	Աշխատանքային միգրացիայում ներառված տնային տնտեսությունների տոկոսը	Աշխատանքային միգրանտների տոկոսը հարցված տնային տնտեսությունների անդամների մեջ
Շիրակ	32.9	9.2
Լոռի	21.2	7.5
Կոտայք	13.3	3.4
Գեղարքունիք	12.6	3.6
Արարատ	12.6	2.9
Վայոց Ձոր	11.8	1.8
Երևան	10.5	4.2
Արագածոտն	8.9	2.5
Տավուշ	7.8	2.1
Սյունիք	7.1	2.7
Արմավիր	6.8	1.5

Աղյուսակը ցույց է տալիս, որ **տնային տնտեսությունների** կտրվածքով ամենաբարձր ակտիվությունը գրանցվել է Շիրակում և Լոռիում, որտեղ համապատասխանաբար յուրաքանչյուր երրորդ և յուրաքանչյուր հինգերորդ տնային տնտեսություն ներառված է աշխատանքային միգրացիայի գործընթացում: Միգրացիոն միջին ակտիվություն է գրանցվել Գեղարքունիքում, Կոտայքում, Արարատում, Վայոց Ձորում և Երևանում, իսկ ամենացածրը՝ Արագածոտնում, Սյունիքում, Տավուշում և Արմավիրում:

Սակայն ըստ **միգրացիայի փաստացի տեմպի** (բնակչության ընդհանուր թվի մեջ աշխատանքային միգրանտների տոկոսի) մարզերի դասավորությունը միանգամայն այլ է: Այլ մարզերի համեմատ միգրացիայի ամենաբարձր տեմպը արձանագրվել է Շիրակում, Լոռիում, Երևանում, Գեղարքունիքում և Կոտայքում:

Ինչպես ցույց տրվեց, արդյունքները շատ նման են 1999 թ. ԱՎԾ-ի հրապարակած տվյալներին, սակայն կան նաև տարբերություններ, որոնք պարզաբանման կարիք ունեն: Մեր կարծիքով այդ տարբերությունները պայմանավորված են երկու կարևոր հանգամանքներով.

1. Նախ և առաջ, երկրի մասշտաբով ներկայացուցչական լինելով՝ մեր ընտրանքը նախագծված չէր յուրաքանչյուր մարզի համար նեկայացուցչականության միևնույն մակարդակն ապահովելու համար: (Պատճառն այն էր, որ բոլոր մարզերի համար բավարար վստահության մակարդակ և ընդունելի վիճակագրական սխալ ապահովելը կնշանակեր

առնվազն երկու անգամ մեծացնել ընտրանքի ծավալը): Հետևաբար ցանկացած տվյալ, որը ներկայացվում է ըստ մարզերի, ոչ այլ ինչ է, քան մոտարկում:

2. Հայտնի է, որ ՀՀ որոշ մարզերի առանձին բնակավայրեր կամ շրջաններ ցուցաբերում են ավելի բարձր միգրացիոն ակտիվություն, քան մյուսները: Վերջինս հիմնականում վերաբերում է Գեղարքունիքին. վաղուց ի վեր հայտնի է, որ Մարտունի քաղաքն ու դրան հարակից 4-5 գյուղերը աշխատանքային միգրացիայի ամենաբարձր ցուցանիշներն ունեն ամբողջ հանրապետությունում: Մեր դեպքում, հետազոտության մեթոդաբանության համաձայն, յուրաքանչյուր մարզում բնակավայրերն ընտրվել են պատահական սկզբունքով և վերը նշված համայնքներից ոչ մեկը հիմնական ընտրանքում չի ներկայացվել: Ուստի Գեղարքունիքում և նման առանձնահատկություններ ունեցող այլ մարզերում միգրացիայի տեմպը միգուցե քերականահատված է:

Այնուամենայնիվ, ի նկատի ունենալով նշված վերապահումները և կատարելով սահմանային սխալի անհրաժեշտ հաշվարկներ՝ հնարավոր է մոտարկել աշխատանքային միգրանտների բացարձակ թիվը յուրաքանչյուր մարզից վերջին երեք տարիների ընթացքում:

Աղյուսակ 2-2 Միգրանտների բացարձակ թվի գնահատումն ըստ մարզերի

Մարզ	Մշտական բնակչությունը	Միգրացիայի տեմպը		Միգրանտների բացարձակ թիվը	
		Գրանցված	Առավելագույն	Գրանցված	Առավելագույն
Շիրակ	283,400	9.2	16.0	26,100	45,300
Լոռի	286,400	7.5	13.9	21,500	39,800
Երևան	1103,500	4.2	7.7	46,300	85,000
Գեղարքունիք	237,600	3.6	8.4	8,600	20,000
Կոտայք	272,500	3.4	7.7	9,300	21,000
Արարատ	272,000	2.9	6.9	7,900	18,800
Սյունիք	152,700	2.7	8.0	4,100	12,200
Արագածոտն	138,300	2.5	7.8	3,500	10,800
Տավուշ	134,400	2.1	7.0	2,800	9,400
Վայոց Ձոր	56,000	1.8	8.7	1,000	4,900
Արմավիր	276,200	1.5	4.4	4,100	12,200

Ինչպես երևում է, որոշ մարզերի համար հաշվարկված սահմանային սխալը շատ մեծ է և գնահատականները բավականին շփոթեցնող են: Այնուամենայնիվ բերված տվյալներն օգտակար են յուրաքանչյուր մարզից աշխատանքային միգրանտների հնարավոր առավելագույն թիվը պատկերացնելու համար: Հաշվարկը կատարված է 99% վստահության մակարդակ նախատեսելով, ինչը նշանակում է՝ հավանականությունը, որ աշխատանքային միգրանտների իրական թիվն անցնում է ինտերվալի վերին սահմանը, ձգտում է զրոյի:

Մյուս կողմից հարկ է նշել, որ Երևանում գրանցված միգրացիոն ակտիվությունը (թե՛ տնային տնտեսությունների և թե՛ անհատական մակարդակներում) նման է 2004 թ.-ին «Հետազոտական ռեսուրսների կովկասյան կենտրոն»-ի կողմից կատարված՝ Երևանի տնային տնտեսությունների ներկայացուցչական հետազոտության արդյունքներին: Դրանց համաձայն՝ աշխատանքային միգրացիայում ներառված է մայրաքաղաքի տնային տնտեսությունների մոտ 9%-ը, իսկ միգրացիայի փաստացի տեմպը 3.9% է կամ 43,000 մարդ:¹⁴ Սա թույլ է տալիս ենթադրել, որ աշխատանքային միգրանտների թիվը, համեմայն դեպս Երևանում, մոտ է մեր սկզբնական գնահատականին:

Քաղաքային և գյուղական բնակչության միգրացիոն ակտիվությունը

Միգրացիային նվիրված բազմաթիվ հետազոտություններ փաստել են, որ քաղաքային բնակավայրերի միգրացիոն ակտիվությունն ավելի բարձր է, քան գյուղական բնակավայրերինը: Նմանապես, մեր հարցումն էլ արձանագրեց, որ քաղաքներից աշխատանքային էմիգրացիայի տեմպը գրեթե երկու անգամ բարձր է, քան գյուղերից (5.4% և 2.8% համապատասխանաբար):

Ընդ որում, միգրացիոն ամենաբարձր ակտիվությունը գրանցվել է Լոռու (9.6%), Գեղարքունիքի (8.7%) և Շիրակի (8.4%) քաղաքային բնակավայրերում, իսկ ամենացածրը՝ Արմավիրի գյուղական համայնքներում (1.0%):

ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՄԻԳՐԱՑԻԱՅԻ ՔԱՐՏԵԶԸ

Ռուսաստան և ԱՊՀ

Աշխատանքային միգրանտների կողմից ամենահաճախ ընտրվող ուղևորության երկիրը եղել և մնում է Ռուսաստանը. վերջին երեք տարիների ընթացքում առնվազը մեկ անգամ այս երկիր է այցելել հարցված աշխատանքային միգրանտների 87.6%-ը: Եթե վերածենք այս տվյալը բացարձակ թվի, կստանանք, որ 2002-2005 թթ. ընթացքում ՀՀ 87,600-143,600 քաղաքացի մեկնել է աշխատելու Ռուսաստանի Դաշնությունում:

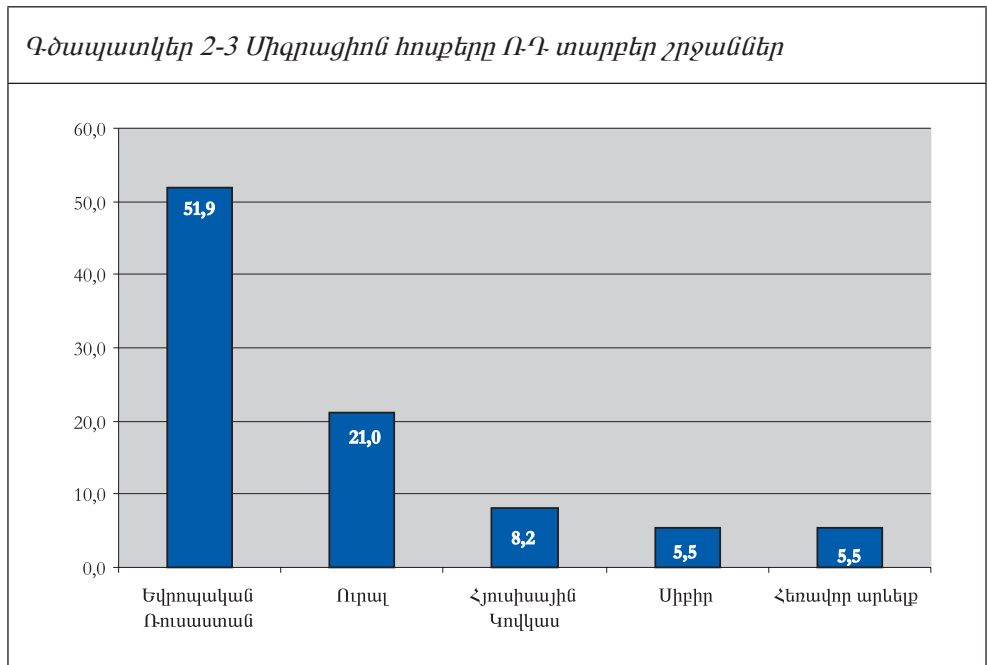
Ընդհանուր առմամբ աշխատանքային միգրանտների 90.1%-ը աշխատել է ԱՊՀ երկրներում, ներառյալ (բացի Ռուսաստանից) Ուկրաինան (2.2%) և Գազախստանը (0.3%): Այս արդյունքը բավականին սպասելի էր՝ հաշվի առնելով մի շարք օբյեկտիվ հանգամանքներ, ինչպիսիք են՝ լեզվական խոչընդոտի բացակայությունը, առանց մուտքի արտոնագրի երկիր մեկնելու իրավունքը, համեմատաբար ցածր ճանապարհածախսը և ցածր ընթացիկ ծախսերը, ինչպես նաև աշխարհում ամենամեծ հայկական համայնքի առկայությունը:

¹⁴ *Տնային տնտեսությունների հարցում*, ՀՌ-ԿԿ, Երևան, 2004 (աղբյուրը՝ Ռ. Եգանյան, Ն. Շահնագարյան, «Աշխատանքային էմիգրացիան Հայաստանից. գրականության ակնարկ», Երևան, 2004)

Ըստ հարցման արդյունքների, ԱՊՀ երկրներ մեկնող աշխատանքային միգրանտների 94.7%-ը հաստատվել են քաղաքային բնակավայրերում:

Ռուսաստան մեկնողների զգալի թիվը հնարավորություն տվեց գնահատել ՀՀ քաղաքացիների միգրացիոն հոսքերը Դաշնության տարբեր քաղաքներ: Այսպես, ըստ հարցման տվյալների, միգրանտների մեծամասնությունը դեռևս նախընտրում է Մոսկվան. մայրաքաղաքում ապաստանել է Ռ-Դ մեկնող հարցվողների 43.1%-ը: Այլ հաճախակի ընտրվող քաղաքներն են Սանկտ-Պետերբուրգը, Տյումենը, Չելյաբինսկը և Ռոստովը: Այնուամենայնիվ աշխատանքային միգրանտների թիվը նշված քաղաքներից յուրաքանչյուրում մոտավորապես 8 անգամ փոքր է, քան Մոսկվայում:

Ինչ վերաբերում է ռեգիոնալ բաշխմանը, ապա միգրանտների մեծամասնությունը կենտրոնացած էր Ռուսաստանի եվրոպական հատվածում, իսկ ամենացածր ցուցանիշը գրանցվել է Սիբիրում և Ռ-Դ հեռավոր արևելքում:

Եվրոպա, Հյուսիսային Ամերիկա և այլ երկրներ

Ինչպես նախապես նշվեց, աշխատանքային միգրանտների ճնշող մեծամասնությունը (90.1%-ը) աշխատանք է գտել (կամ փորձել է գտնել) ԱՊՀ-ում: Չնայած այլ երկրներ նախընտրած միգրանտների բացարձակ թիվը չափազանց փոքր է որևէ հիմնավոր ընդհանրացում անելու համար (ընդամենը 57 միգրանտ երկու ընտրանքներից), տվյալները կարող են օգտակար լինել Հայաստանից աշխատանքային միգրացիայի ընդհանուր հոսքերը պատկերելիս:

Այսպես, մնացած 9.9%-ի մեջ ամենամեծ մասնաբաժինը պատկանում է Եվրոպական Միության երկրներին (մեր ընտրանքից՝ 31 միգրանտ կամ ՀՀ մասշտաբով՝ մոտավորապես 7,000 մարդ), ընդ որում ամենահաճախը նշվել է Ֆրանսիան: Մի քանի աշխատանքային միգրանտներ մեկնել են ԵՄ այլ երկրներ, այդ թվում՝ Գերմանիա, Հունաստան, Դանիա, Իսպանիա, Լեհաստան, Բելգիա և Բուլղարիա:

Մոտավորապես յուրաքանչյուր երրորդ աշխատանքային միգրանտ, որը չէր նախընտրել աշխատել ԱՊՀ երկրներում, մեկնել է ԱՄՆ (մեր ընտրանքից՝ 21 միգրանտ կամ ՀՀ մասշտաբով՝ մոտ 5,000 հոգի): Բացի այդ, հարցման ընթացքում գրանցվել է աշխատանքային ուղևորության 4 դեպք դեպի Թուրքիա և 1 ուղևորություն դեպի Միացյալ Արաբական Էմիրություններ:

Այս արդյունքը նույնպես կարելի էր կանխատեսել: Ինչպես արդեն նշվեց, ուսումնասիրությունը ներառել է միայն այն միգրանտներին, որոնք որոշակի ժամանակահատվածի ընթացքում սպրել և աշխատել են ուղևորության երկրում: Աշխատանքային միգրացիայի քարտեզն այլ տեսք կունենար, եթե դրանում ներառեինք նաև անհատ առևտրականներին. անշուշտ այդ դեպքում զգալի տոկոս կկազմեին նաև Թուրքիա և Իրան մեկնող միգրանտները:

Ուղևորության երկրի ընտրությունը պայմանավորող գործոնները

Թեև, ինչպես նշվեց, հարցված աշխատանքային միգրանտների բացարձակ թիվը բոլոր երկրներում, բացառությամբ Ռուսաստանի, շատ փոքր է, հետաքրքիր էր կապեր գտնել միգրանտների ապաստանած երկրների և նրանց սոցիալ-ժողովրդագրական տվյալների միջև: Հատկապես ցանկանում էինք տեսնել՝ արդյոք ԱՊՀ-ի և այլ երկրների միջև ընտրությունը պայմանավորված է որոշակի օբյեկտիվ գործոններով, ինչպիսիք են *ա)* Հայաստանում միգրանտի բնակության վայրը, *բ)* նրա սեռը, *գ)* տարիքը և *դ)* կրթությունը: Այս մասում մենք քննարկում ենք առաջին հիպոթետիկ կախվածությունը, իսկ մյուսներին կանդիդատանք Գլուխ 3-ում:

Աղյուսակ 2-3-ը ցույց է տալիս Հայաստանի տարբեր մարզերից աշխատանքային էմիգրացիայի հոսքերը 3 հիմնական ուղղություններով՝ ԱՊՀ երկրներ, ԵՄ երկրներ և ԱՄՆ:

Աղյուսակ 2-3 Աշխատանքային միգրանտների ուղևորության երկրներն ըստ մարզերի

Մարզ	Ուղևորության երկիրը		
	ԱՊՀ (%)	ԵՄ (%)	ԱՄՆ (%)
Երևան	54.2	10.4	35.4
Արագածոտն	100.0	0.0	0.0
Արարատ	100.0	0.0	0.0
Արմավիր	93.0	5.9	1.1
Գեղարքունիք	98.0	2.0	0.0
Լոռի	94.8	3.0	2.2
Կոտայք	96.0	4.0	0.0
Շիրակ	95.7	4.3	0.0
Սյունիք	100.0	0.0	0.0
Վայոց Ձոր	100.0	0.0	0.0
Տավուշ	100.0	0.0	0.0

Ինչպես նկատեցինք, ԵՄ երկրներ և ԱՄՆ մեկնած աշխատանքային միգրանտների մեծամասնությունը Երևանի բնակիչներ են: Թեև տոկոսային հարաբերությունը կարող է որոշ չափով շեղված լինել՝ հանրապետության առանձին մարզերում հարցմանը մասնակցած միգրանտների սակավաթվության պատճառով, այնուամենայնիվ բացահայտված կապը խիստ ակնհայտ է:

Մյուս հիշարժան հայտնաբերումն այն էր, որ ԵՄ երկրներում և ԱՄՆ-ում ապաստանած աշխատանքային միգրանտների խմբում չէ քաղաքային և գյուղական բնակավայրերից մեկնածների հարաբերությունը մոտավորապես 4:1 է: Գծապատկեր 2-4-ը ցույց է տալիս թե՛ Հայաստանի քաղաքային և գյուղական շրջանների միգրանտների ուղևորության երկրները (տե՛ս տվյալների աղյուսակը) և թե՛ երեք ուղղություններով հոսքերի կազմը (տե՛ս պատկերը):

